

Addenda:**29. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissvm]***Punct: Pomet*

Cod sit: 140734.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 97/2010

Colectiv: Alexandru V. Matei – responsabil, Csok Zsolt (MJIA Zaláu), Eric de Sena (John Cabot University Roma), Robert Wanner (University of Leicester), Coriolan H. Opreanu (IAIA Cluj), Nicolae Gudea (UBB, IAIA Cluj), István Bajusz, Vlad-Andrei Lăzărescu, Silvia Mustață, Szilamér-Péter Pánczél, Dávid Petruț, Lóránt Vass (UBB Cluj), Alpár Dobos (Univ. Eötvös Lóránd Budapesta), Ünige Bencze (UCE Budapesta); Gregor Döhner, Manuel Fiedler, Susanne Jahns, Veit Stürmer (UH Berlin); Thomas Fischer, Constanze Höpken (UAM Köln); Christoph Merzenich (CTE Erfurt); Zsolt Vasáros (UTSE Budapesta)¹

Orașul romanA. Forum

Suprafața cercetată: S22K = 6,50 x 5,00 m, S22L = 4,50 x 5,00 m, S22M = 4,50 x 5,00 m, S22N = 4,50 x 5,00 m, S23A = 5,50 x 3,00 m, S23B = 4,00 x 5,00 m, S23C = 4,00 x 5,50 m, S30 = 2,00 x 22,00 m, S31 = 4,5 x 7,00 m, S32 = 6,00 x 8,00 m.

În acest an, au fost trasate și săpate o secțiune (S30/2010) și nouă casete (22 L, 22K, 22M, 22N, 23A, 23B, 23C, 31, 32) rezultând o suprafață de 282 m². Activitatea s-a concentrat mai ales pe sectorul de V al *forum-ului* pentru a elucida întrebările ridicate de rezultatele campaniei 2009.

Fazele de construcție ale *forum-ului* s-au clarificat în acest an și se disting după cum urmează:

I. Faza castrului de lemn și pământ.

II. Prima fază de piatră a *forum-ului*. Zidărie din pietre de dimensiuni mijlocii, prinse cu mortar roz-gălbui, făcute cu tencuială galbenă și albă. Faza acesta cuprinde porticul, curtea și clădirile anexe.

III. A doua fază de piatră a *forum-ului*. Zidărie din piatră de dimensiuni mijlocii, neregulate, prinse cu mortar galben, făcute cu tencuială galbenă. Uneori, asistăm la implantarea cărămizilor, cu scopul de a regulariza asizele de piatră. Anumite clădiri au fost refolosite.

IV. Faza cea mai târzie a *forum-ului* de piatră prezintă ziduri construite cu pietre neregulate, prinse cu mortar alb, cărămizi și țigle refolosite. Mai mult, în anumite cazuri asistăm și la blocuri de gresie albă și galbenă sau fragmente de monumente. Această fază, refolosește planimetria din faza anterioară, probabil avem de-a face cu reparații majore și nu cu o nouă fază de construcție propriu-zisă.

Stratigrafia sesizată în interiorul clădirilor este foarte complexă, prezentând următoarele caracteristici: sub un strat gros de sol arat se observă un nivel consistent conținând mortar alb, omniprezent în *forum*, interpretat ca faza cea mai târzie de folosire. Sub aceasta este un strat nisipos roșcat-gălbui, rezultat al dărâmăturii masive, asociat cu nivelarea din faza a doua de piatră. Sub aceasta este un strat de sol compact maroniu-negricios, nivelând terenul pentru faza a doua de construcție. În

final, asistăm la nivelul legat de prima fază de piatră, care conține pietre, țigle, cărbune și mortar – uneori departajându-se în două niveluri, unul asociat cu nivelarea terenului, iar altul asociat cu perioada de construcție și locuire. Sterilul este reprezentat de argilă maronie compactă, în care se conturează urmele legate de castrul timpuriu.

Au fost trasate patru casete pentru a investiga colțul vestic al *forum-ului*, în continuarea casetelor C22A și C22J din campania anului 2009. S-au observat o serie de clădiri (posibile *tabernae*) al căror plan continuă și în aceste casete, dar care au fost investigate și prin 23A și 23B, în vecinătatea *porticus-ului*, pe latura de VNV a curții.

Caseta 22L are dimensiunea de 6,50 X 5,00 m. Ea dezvelește capătul absidei din faza III (zidărie lată de 0,70 m). Absida prezintă dovezi pentru folosire atât ca și bazin de apă cât și o locuință într-o fază mai târzie, afirmația fiind argumentată de prezența unor urme de stâlpi în podeaua de *cocciopesto*, respectiv o instalație de foc, amenajată direct pe elevația zidului dărâmat, din *tegulae* refolosite. Această suprafață de cercetare clarifică legătura absidei cu zidul perpendicular din faza a doua (0,75-0,80 m lățime), care a fost descoperită în caseta 22B/2009. În acest sector, zidul de închidere al absidei, cotește în unghi drept și se subțiază până la 0,70 m lățime. Zidul orientat NE-SV s-a prăbușit în momentul construcției absidei. De remarcat este faptul că s-a găsit podea de tip *cocciopesto* atât în interiorul absidei, cât și în exteriorul acesteia, în spațiul rectangular, la aceeași adâncime (-1,23 m). Mai mult de atât, o porțiune din latura de NV a zidului fazei a II-a a fost întreruptă și demolată până la nivelul podelei, formând astfel un prag podit cu țigle. Relația cronologică între construcția absidei și realizarea podelei amintite, rămâne deocamdată neelucidată. La NV de aceste clădiri, s-a conturat un dren, care înaintea în direcția N - V, paralel cu aceste clădiri. Drenul pare să fi asigurat scurgerea spre șanțul târziu, din ultima fază, găsit în campania anului 2009, în S21.

Caseta 22M are dimensiunea de 4,50 x 5 m și a fost trasată la NE de caseta 22L. Două faze de construcție s-au prezentat în acest sector, ambele fiind reprezentate de două nivele de mortar rozaliiu. Faza mai timpurie constă în continuarea zidăriei din faza a II-a, orientată N - E și alte două ziduri perpendiculare, după cum urmează: primul orientat N - V, care intră în profilul de NV al suprafeței, respectiv al doilea, orientat S - E, ambele având o lățime de 0,75 m. Zidul din urmă are și o deschidere, prin care a trecut drenul amintit mai sus. Cea de-a doua fază de construcție este reprezentată de o absidă cu o zidărie lată de 0,75 m. Este clar însă faptul că această absidă este construită ulterior, deoarece capătul acesteia este adosat la zidul timpuriu, cu tencuială gălbuie. Nu au fost documentate semne care să denote folosirea acestei abside drept bazin de apă.

Caseta 22N are dimensiunea de 4,50 x 5,00 m și a fost trasată la NE de suprafața 22M. La fel ca și cea descrisă mai sus și această casetă a surprins două faze de construcție: este același zid din faza a II-a, care a fost observat în casetele 22L și 22M. Faza mai târzie a zidăriei constă în pietre de dimensiuni diferite, legate cu mortar gălbui (faza III). Zidul fazei anterioare (lat de 0,70 m) parcurge un traseu orientat SV - NE, cu o extindere perpendiculară orientată spre S - E. La o distanță de 2,30 m de zidul orientat S - V, se observă o întrerupere în elevație, probabil fiind vorba de un alt prag. Zidul celei de-a doua faze (lat de 0,70 m pe traseul orientat SV - NE și de 0,60 m lat pe traseul din direcția opusă) este plasat pe zidul din faza

anterioară, deasupra unui colț închis în unghi drept. Zidul orientat SV - NE este plasat pe o fundație aparținătoare primei faze de piatră, dar nu respectă orientarea acesteia. Zidul orientat SE - NV se află la o distanță de 0,80 m în direcția S - V de zidul care corespunde fundației din prima fază. Important de remarcat este faptul că pe nivelul superior (cel care corespunde cu ultimele faze de utilizare a *forum*-ului), în exteriorul clădirii delimitate de zidurile mai sus descrise, s-a găsit un cuptor amenajat din opt cărămizi de hipocaust plasate vertical, dând formă circulară amenajării.

Caseta 22K are dimensiunea de 4,50 x 5 m și a fost trasată la NE de caseta 22N. Asistăm la aceeași zidărie care este prezentă și în caseta 22N. Un colț de zidărie a celei de-a doua faze, care folosește mortar rozaliu, a fost suprapus de un alt zid, care, de data asta prezintă mortar alb-gălbui ca liant. La NV de acest zid, s-a conturat un nou canal de dren, realizat din țigle așezate vertical.

O serie de alte trei casete au fost trasate perpendicular pe orientarea casetelor din seria 22, pentru a urmări cu exactitate acea structură care a fost afirmată ca fiind zidul porticului, de pe latura de SV a curții:

Suprafața 23A are dimensiunea de 5,50 x 3 m și aici a fost descoperit un *praefurnium* aparținând clădirii săpate prin casetele 22A și B, în campania anului 2009. În ciuda faptului, că această structură ține de faza a II-a de construcție este nesigur în momentul de față, cărei subfaze îi aparține.

Suprafața 23B cu dimensiunea de 4.00 x 5.00 m a fost deschisă la SV de 23A, prezentând o stratigrafie complexă, respectiv două faze de construcție. S-a găsit un zid aparținând celei de-a doua faze (lată de 0,55-0,70 m), care prezintă un traseu paralel cu cel găsit în 23A (orientat SV - NE), la care a fost adosată o absidă cu structură lată de 0,65 m, descoperită și în alte campanii anterioare. Pe latura de SV a zidului, a fost adosat un ciot de zidărie, lung de nu mai mult de 1 m. Pe nivelul superior al zidărilor descrise mai sus, asistăm la un nivel masiv de dărâmtură, rezultat din ultima fază a *forum*-ului.

Suprafața 23C are dimensiunea de 4 x 5,50 m și a fost deschisă la SV de caseta 23B. Nu s-a găsit nici o structură de zidărie, situație ce denotă faptul că ne aflăm în sectorul curții, unde nu a pătruns zidul porticului, care își continuă traseul în direcția N - E. La adâncimea de -1,50 m, s-a conturat șanțul castrului din prima fază, icul căruia pătrunde la -3,07 m, având o deschidere de 1,80 m în partea superioară.

Alte trei suprafețe au fost deschise, cu scopul de a clarifica situații stratigrafice legate de activitățile de construcție a porticului.

S30, cu dimensiunea de 2 x 22 m, a fost deschisă la NE de 23B. Doar două structuri de zid au fost găsite în acest sector: continuarea absidei descoperite în caseta 23 B în dreptul m. 0-3, respectiv un zid lat de 0,60 m perpendicular pe direcția secțiunii, orientat NV - SE, cu traseu spre interiorul curții. Acest zid aparține fazelor III și IV, fiind realizat din pietre așezate neregulat, lipite cu mortar alb curat, respectiv cărămizi egalizatoare de așeze.

S31, cu dimensiunea de 4,5 x 7 m a fost trasată la NE de caseta 30. Pe întreaga suprafață a casei s-a descoperit un sector întreg al zidului porticului, orientat SV - NE, la 3 m distanță de zidul interior al forului. Structura are o lățime de 0,60 m, pe care s-a găsit și o bază de coloană cioplită în gresie albă, cu talpă patulateră și 3 inele concentrice în retragere spre partea superioară. Din punct de vedere stratigrafic construcția zidului porticului se poate lega de faza III a zidului porticului,

când a fost adosat un alt zid, perpendicular pe acesta, cu un traseu spre interiorul curții, paralel cu zidul descris mai sus, din S30.

S32 are dimensiunea de 6 x 8 m a fost trasată la NV de S30. Caseta a avut rolul de a sistematiza extinderea suprafețelor de cercetare care se concentrează spre interiorul curții forului. La adâncimea la care s-a ajuns, a fost înregistrat același nivel masiv de dărâmtură care s-a văzut și în casetele 23B și C.

Materialul arheologic recoltat din acest sector constă mai ales în ceramică romană comună, *terra sigillata*, *terra nigra*, piese din os și corn. În ceea ce privește materialul arheologic special, putem aminti piese de bronz constând în aplici, un *stylus* de bronz, respectiv monede de bronz și argint emise de Antoninus Pius, Septimius Severus, Caracalla.

Zidul de incintă al orașului roman

Sectorul în discuție este situat pe latura de NNV a castrului mare. Măsurătorile geomagnetice efectuate în această zonă, respectiv în *praetentura* și colțul nord-vestic al castrului, au relevat un aliniament masiv, care urmărea traseul șanțului, respectiv latura exterioară a acestuia, fiind presupus a fi zidul de incintă al orașului. Presupunul ansamblu al zidului de incintă al orașului roman a fost cercetat/sondat prin următoarele suprafețe de cercetare: S1 = 14 x 1,5 m, S2 = 17 x 1,5 m, S3 = 10 x 1,5 m, S4 = 10 x 1,5 m, S5 = 11 x 1,5 m, S6 = 15 x 1,5 m, S7 = 6 x 1,5 m.

S1 a fost trasat la V de colțul sud-vestic al castrului mare și a vizat surprinderea evoluției, respectiv aliniamentul zidului de incintă al orașului roman. La adâncimea de -0,40 m a fost surprinsă a venă masivă de rocă, fațetată, cu o lățime de 2,1 m. Din punct de vedere stratigrafic s-a surprins clar faptul că această venă de rocă este acoperită de lutul roșiatic, care de altfel este și solul steril al zonei. În exteriorul așa-zisului zid de incintă, la -0,30 m, s-a conturat un cuptor cu planimetrie patulateră, construit din *tegulae* implantate în lutul maroniu-roșcat.

S2 a avut ca obiectiv sondarea traseului zidului, mai la N de secțiunea anterioară. Nu a fost surprinsă nici un fel de urmă de zidărie care să denote existența unei construcții legate de zidul de incintă. A fost surprins în schimb, un nivel cu foarte mult material ceramic și osteologic rulat, această zonă fiind exteriorul șanțului de apărare a castrului mare.

S3. În capătul de E a secțiunii a fost surprinsă o parte din șanțul de apărare (latura vestică) a castrului mare. Acesta a fost săpat în lutul roșiatic local, respectiv tăiată în roca locală sedimentară. Din umplutura șanțului a fost recoltată o cantitate impresionantă de material ceramic și osteologic.

S4. La N de S3, s-a dorit urmărirea traseului presupusei incinte. În centrul secțiunii (m. 2-8), la -0,60 m, s-a conturat șanțul de apărare al castrului mare. Cu o deschidere la gură de 4 m, adâncindu-se în forma literei "V" până la adâncimea de -1,90 - 2,20 m, șanțul a fost umplut treptat conform stratigrafiei complexe pe care o prezintă și a conținut o cantitate impresionantă de material ceramic, osteologic, respectiv material special, constând în statuete de lut, piese de bronz (monede, aplici, instrumente medicale, accesorii vestimentare).

S5. A fost trasat la o distanță de 23 m N de S4, pentru a urmări traseul urmei identificate de măsurătorile geomagnetice. Urma presupusului zid de incintă nu a fost surprinsă, dar în schimb au fost recoltate materiale ceramice și accesorii ceramice de construcție rulate.

S6. Paralel cu S5 a surprins o serie de complexe arheologice închise, probabil ateliere de produs ceramică. S-au conturat urmele a două cuptoare prăbușite și s-a recoltat o cantitate considerabilă de material arheologic.

S7. A fost trasat la 10 m S de S6 pentru a urmări continuitatea complexelor arheologice surprinse în S6, aceste urme fiind întrerupte de un element încă neidentificat în momentul de față. Stratigrafia simplă, care constă doar în nivelul vegetal și stratul gros de lut roșatic argumentează afirmația de mai sus.

Castrul roman – Clădirea B6

Colectiv: Coriolan H. Opreanu – responsabil sector (IAIA Cluj-Napoca), Vlad-Andrei Lăzărescu (UBB Cluj-Napoca)

Suprafața cercetată: A1/2010 = 10 x 4 m, A2/2010 = 6 x 2 m.

Obiectivul vizat este reprezentat de clădirea B6 identificată de Nicolae Gudea în secțiunea magistrală S71/1983. Cu acea ocazie s-a constatat că această clădire a fost construită peste *via sagularis* și peste valul de pământ aparținând sistemului defensiv al castrului, drumul mai sus menționat fiind scos din uz cu această ocazie. Deși dimensiunile și forma acestei construcții nu au fost stabilite, pe planul fortificației publicat de N. Gudea în repetate rânduri (ultima oară în anul 2008), clădirea este reconstituită ipotetic sub forma unei construcții de mari dimensiuni (aprox. 50 x 10 m) asemănătoare din punct de vedere planimetric unei barăci. Singurul element clar rezultat din S71/1983 este lățimea complexului.

Principalele obiective ale cercetărilor noastre s-au axat pe determinarea funcționalității și a cronologiei structurilor arheologice amintite. În vederea verificării stratigrafiei generale din zonă, suprafața săpată a fost amplasată în imediata apropiere a vechii secțiuni S71/1983, unde traiectele zidurilor clădirii fuseseră marcate la suprafața solului de către autorul cercetărilor anterioare. În același timp, am încercat să identificăm latura scurtă a clădirii, situată în partea vestică, în apropiere de *via praetoria* și de *porta praetoria*.

Pe baza acordului de cooperare științifică încheiat în 2010 între Institutul de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române din Cluj-Napoca și Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta, specialiștii maghiari au efectuat măsurători geofizice pe suprafața castrului cu scopul de a identifica prin metode non-distructive structurile clădirilor romane. Pentru o mai bună poziționare a suprafețelor investigate arheologic, precum și a structurilor constructive descoperite cu această ocazie s-a recurs la utilizarea unei stații totale tipul Leica TPS400.

Ca urmare a investigațiilor arheologice efectuate au fost identificate cinci (5) nivele de locuire, acestea fiind puse în evidență în special în profilul de V al suprafeței A1/2010. Primul nivel (*context 15*) constă într-un strat de lut și piatră sfărâmată de mici dimensiuni de culoare roșcată, având o grosime medie de 0,06-0,08 m. În timpul funcționării acestui prim nivel a fost construit zidul identificat în partea de S a suprafeței (*context 9*), construit din piatră de râu și piatră de granit nefasonată împreună cu fragmente mici de cărămidă în tehnica *opus incertum*. Mortarul utilizat ca liant în cazul acestui zid este de culoare gălbuie, grosimea zidului fiind de aproximativ 0,60 m. Adâncimea de identificare a zidului este de ▼489,68 m.

Nivelul al doilea (*context 14*) se prezenta în profil sub forma unui strat compact de pământ cu lentile gălbui și pigmenți de cărbune având grosimea medie de aproximativ 0,10 m.

Înspre N, din nivelul doi a fost săpat un șanț (*contextul 20*) cu adâncimea de aproximativ 1,45 m și cu o deschidere de cca. 3 m. Șanțul intersectează primul nivel de locuire și a rămas deschis o perioadă de timp destul de lungă, având în vedere depunerea din icul șanțului, groasă de cca. 0,60 m. Aceasta constă într-un pământ gras de culoare neagră-cenușie conținând fragmente ceramice și resturi osteologice animale, în schimb este de remarcat absența totală a pietrelor, cărămizilor și a pigmenților de mortar. Cândva spre finalul perioadei de funcționare a nivelului doi, șanțul a fost scos din uz fiind umplut în mod intenționat cu pietre de carieră de dimensiuni mari, mortar și țigle fragmentare (*context 19*), provenite evident dintr-o construcție ruinată. Acest tip de umplutură a fost, probabil, utilizat ca bază pentru zidul identificat în partea de N a suprafeței (*context 10*), imediat în spatele valului de pământ al castrului. Zidul a fost construit din pietre mari de carieră și pietre de râu având ca liant un mortar de culoare albă. Grosimea medie a zidului este de aproximativ 0,75 - 0,80 m, acesta fiind identificat la adâncimea de ▼489,73 m.

În vederea amenajării celui de-al treilea nivel de locuire, între cele două ziduri identificate (*context 9 și 10*) a fost așezată o suprafață de mortar (*context 13*) cu grosimi ce variază între 0,10 și 0,30 m având o suprafață nefinisată și neregulată în care au fost aruncate la întâmplare cărămizi de formă pătrată similare celor utilizate pe post de *pilae* de *hypocaustum*. Deasupra suprafeței de mortar, a fost surprinsă o depunere de pământ negru (*context 8*) cu grosimea cuprinsă între 0,06 și 0,18 m foarte bogată în material arheologic și resturi menajere care constituie stratul de utilizare al celui de-al treilea nivel de locuire. Către finalul nivelului trei, zidul reprezentat de *contextul 9* a fost scos din uz, o parte din el prăbușindu-se și acoperind *contextul 8* în jumătatea sudică, iar o altă parte fiind demantelată și acoperită în mod intenționat cu lut roșu.

În jumătatea nordică a suprafeței a fost observat un strat de nivelare (*context 6*) din pământ lutos de culoare brună, a cărui grosime ajunge până la 0,30 m. Deasupra acestei amenajări a fost identificată o platformă compactă de mortar, având o formă rectangulară (2,57 x 1,50 m) în plan și o grosime de aproximativ 0,10 m (*context 16*) corespunzătoare nivelului patru de locuire. În același timp zidul din partea nordică (*context 10*) pare să fi fost refăcut, noua sa elevație fiind mai îngustă cu cca. 0,10 m. Deasupra platformei există un strat (*context 3*) de pământ cenușiu-albicios având în compoziție numeroase oase de animale mari și fragmente ceramice.

Cel de-al cincilea nivel de locuire (*context 2*) este în realitate o depunere de pământ negru cu piatră și fragmente de cărămidă, gros de aproximativ 0,35-0,40 m, pe acest nivel, în jumătatea sudică a suprafeței fiind surprinsă dărâmătura post-romană provenind de la un zid neidentificat în săpătura de față, dar situat undeva înspre S, alcătuit din pietre mari de carieră, fragmente de țigle și cărămizi, precum și fragmente ceramice.

Ultima depunere constatată este reprezentată de humus-ul modern (*context 1*) care prezintă grosimi cuprinse între 0,20 și 0,50 m.

Ca urmare a metodelor prezentate mai sus s-au putut aduce corecții cu privire la amplasarea clădirii B6 pe planul general al castrului; aceasta se află în realitate pe aceeași linie cu latura din spate a bastioanelor porții.

În nici una dintre etapele de locuire stabilite nu a fost identificat vreun drum (*via sagularis*), în poziția presupusă pentru acesta fiind șanțul umplut cu dărâmătură.

În nivelele de locuire 1 și 2, spațiul dintre cele două ziduri cu siguranță nu a fost acoperit, o posibilă clădire putând fi presupusă doar pentru nivelul de locuire 3, realitate sugerată de existența podelei de mortar (*context 13*) și a stratului bogat în materiale arheologice (*context 8*) care se întind neîntrerupt de la un zid la altul. Nivelele de locuire 4 și 5 aparțin, foarte probabil, din nou unui spațiu deschis.

Nivelul de locuire 3 conținea numeroase piese de bronz aparținând echipamentului militar, vârfuri de suliță și de săgeți de fier, jetoane și ace de os, precum și numeroase fragmente ceramice și resturi osteologice animale. Dintre artefactele cu expresivitate cronologică, amintim o fibulă de bronz cu genunchi databilă în ultimele decenii ale sec. II și la începutul sec. III și un fragment de cupă *terra sigillata* lisă de tip Dragendorff 40, produsă probabil la Rheinzabern începând cu cea de-a doua jumătate a sec. al II-lea. Acest indiciu cronologic, alături de poziția stratigrafică a nivelului nu confirmă ipoteza conform căreia am avea de-a face cu o clădire romană târzie, ridicată abia spre mijlocul sec. al III-lea, ci de o construcție mai timpurie. Un fragment de țiglă ștampilată cu numele legiunii a VII-a *Gemina Felix* se alătură altora similare descoperite în secțiunea vecină, S71/1983. În aceste circumstanțe nu putem exclude ca la activitatea constructivă din această zonă să fi participat la un moment dat și vexilații ale acestei legiuni.

Un alt element cronologic este fibula de bronz cu corpul puternic profilat și piciorul trapezoidal databilă în epoca lui Traian și prima parte a domniei lui Hadrian descoperită în primul nivel de locuire (*context 15*).

Sector: Castrul roman – Clădirea C3

Colectiv: Nicolae Gudea, István Bajusz, Silvia Mustață, Szilamér-Péter Pánczél, Dávid Petruț, Lóránt Vass, Alpár Dobos, Ünige Bencze, Gregor Döhner, Manuel Fiedler, Susanne Jahns, Veit Stürmer, Thomas Fischer, Constanze Höpken, Christoph Merzenich, Zsolt Vasáros

Săpăturile din vara anului 2010 întreprinse în cadrul proiectului Porolissum 2009-2011² s-au axat pe cercetarea clădirii C3 din castrul auxiliar de pe dealul Pomet. Clădirea situată în *latus sinistrum* în vecinătatea clădirii comandamentului a fost identificată în 1984 prin secțiunile S84 și S85. Încăperea subterană are ziduri construite în tehnica *opus incertum*. Pe baza vechilor cercetări s-a știut că lățimea externă a clădirii este de aprox. 7,5 m, cea internă de aprox. 5,5 m, iar lungimea trebuie să fie de min. 10 m (distanța dintre S84 și S85).

Proiectul și-a propus cercetarea clădirii pentru a clarifica funcționalitatea ei și maniera în care structura s-a integrat în ansamblul arhitectural al castrului. Cadrul financiar este asigurat de programul Socrates IP sub forma unui șantier școală interdisciplinar și internațional.

În vara anului 2008 și în primăvara anului 2009 s-au efectuat măsurători magnetometrice și de electrorezistivitate a solului în colaborarea cu Institutul de Geofizică a Universității Eötvös Lóránd din Budapesta, iar pe baza măsurătorilor s-a putut aproxima și lungimea clădirii la 27-28 m.

Pentru a proteja structurile subterane, deasupra zonei care urma să fie cercetată în 2009, s-a construit o clădire provizorie de protecție de 12 x 20 m, fiind extinsă cu încă 12 x 15 m în 2010.

În 2009 s-au golit cele două secțiuni din 1984 (S84 și S85) pe o porțiune de 8 m (redenumite G1 și G2) pentru a

verifica stratigrafia și starea de conservare a structurilor. În ambele secțiuni s-a păstrat podeaua de cărămizi și o parte din stratul de *opus signinum* folosit la izolarea pereților, zidul exterior al clădirii, iar în G2, pe axa centrală, s-a constatat prezența unui bloc de gresie montată în podea (folosit eventual drept fundație a unui postament).

În 2009 s-au trasat patru casete (B2, C3, D2, E3) de 4 x 4 m pentru a cerceta interiorul clădirii. În toate casetele s-a putut identifica traseul zidului exterior, izolarea externă hidrofugă, iar după îndepărtarea diferitelor straturi de nivelare și umplutură, la adâncimi variind între 1,5-2 m, s-a ajuns la straturile de dărâmatură aparținând clădirii. Cercetările pe aceste suprafețe au continuat și în 2010, în caseta B2 atingându-se podeaua.

În 2010 s-au deschis patru casete noi de 4 x 4 m (C2, D3, H3, I2). În C2, D3 și H3 s-a ajuns la straturile de dărâmatură aparținând clădirii, iar în I2 s-a ajuns la podea. Atașat de zidul sudic al clădirii în SI2, pe partea exterioară a zidului, s-a identificat un contrafort construit în tehnica *opus incertum*, iar în partea interioară, la nivelul podelei, s-a descoperit un tub de ceramică folosit probabil la evacuare apei.

Fragmentele de *opus signinum* și de tencuială, respectiv restul materialului special au fost conservate și restaurate de specialiștii și studenții de la secția de restaurare conservare a Colegiului Tehnic Erfurt. Materialul arheologic va intra în patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău.

Paralel cu săpăturile specialiștii și studenții de la secția de arhitectură a Universității Tehnice și de Studii Economice din Budapesta au documentat clădirile conservate din parcul arheologic de la *Porolissum* pentru a pregăti propuneri de reconstrucții 3D.

Specialiștii în geofizică de la Universitatea Eötvös Lóránd din Budapesta au efectuat măsurători geomagnetice în *praetentura* și *latus praetorii* din castrul de pe dealul Pomet.

Note:

1. La săpături au participat următorii studenți, masteranzi și doctoranzi: Henriette Engel, Robert Haas-Zens, Franziska Lehman, Daniel Mahlack, Martin Ronkowski, Sebastian Stiefel, Juan-Manuel Tablío-Hernandez, Dorothee Zombronner, Monique Wittig - Berlin; Katharina Büngel, Stefan Franzkowiak, Marie-Hélène Grunwald, Jan Müller, Kevin Otten - Köln; Friederike Junghans, Julia Ziemens - Erfurt; András Szabó, István-Geregő Farkas, Tímea Papp, Barbara Szölösi - Budapesta; Tamás-Károly Balog, Antal-Árpád Bakk, Anna Bajusz, Katinka Bajusz, Mátyás Bajusz, Britta Burkhardt, Ünige Bence, Dan Deac, Mihai Dunca, Andrea Elekes, Réka Éva, Ágota Ferencz-Mátéfi, Emese Hompoth, Daniel Horincar, Enikő Karácsonyi, Lóránd Konyelicska, Tímea-Dorottya Kiss, Ștefania Lalu, Angela Lumezeanu, Imre Matka, Mónika Nagy, Koppány-Bulcsú Ötvös, Anamaria-Izabella Pázsint, Kata Sidó, Csaba Szabó, Norbert Szeredai, Noémi Székely - Cluj-Napoca.

2. În proiect colaborează un consorțiu universitar format din Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Universitatea Humboldt Berlin, Universitatea Albertus Magnus Köln, Universitatea Tehnică și de Studii Economice Budapesta și Colegiul Tehnic Erfurt, Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca și Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.

Abstract

The archaeological excavations at *Porolissum* were performed on three main sectors: two of them in the Roman fort from the hill "Pomet" and another one in the Roman town. Inside the Roman fort, a combined German-Romanian team excavated a building (designated in the internal site code as Building C3) its function being still under discussion. Also a team from the "Eötvös Lóránt" University from Budapest performed a series of geophysical surveys on the territory of the Roman fort, namely in the *praetentura* and *latus praetorii*. The second sector situated inside the Roman fort focused upon another curious building (designated in the internal site code as Building B6) located near *porta praetoria*. The main objective of this excavation was to establish the function and chronology of the above mentioned building and also to determine it's the ground plan. In the same time, the third sector concentrated its attention upon the Roman town performing a series of excavations in the Roman *forum* and on the edges of the Roman town in order to establish whether the town was surrounded by a fortified wall or not.